

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IX

No. 17

22

APRILIE

1928

În acest număr: *Pacea sufletelor* de Octavian Goga; *Singur*, poezie de Iustin Iliesiu; *Legende politice* de St. Zeletin; *Defectul de voință* de I. Agârbiceanu; *Șvabii, care se deșteaptă* de Gh. Tulbure; *Doi învinși* de Vladimir Nicoară; *Scrisori din Budapesta* de M. B. Rucăreanu; *Gazeta rimată: Duminica Tomii de Toma Necredinciosul*; *Insemnări: Cinism sau naivitate? Misiuni nerealizate, Greșeli, cari se răzbună, Asemănări ridicole, La Geneva!, Gospodărie comunală minoritară, „Flori din grădina raiului,” etc.*

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STR. N. IORGA No. 2

UN EXEMPLAR 10 lei

© BCUCluj

Țara Noastră

Pacea sufletelor

Sărbătorile sunt de obicei clipe rezumative când mintea scăpată din obezile îndatoririlor cotidiene încearcă să facă un bilanț retrospectiv la adăpostul unei concepții sau unor principii salvatoare...

Dacă am ceda acestei vechi îndeletniciri, simt că acum ar trebui mai mult ca oricând să ne rotim ochii împrejur și să îmbrățișăm într-o privire de ansamblu situația în care se găsește țara. La zece ani după unire, mijindu-ne din depărtări spectrul morților din război, am putea examina, dincolo de preocupările pasiunilor trecătoare, rostul nostru în cadrul frământării generale a Continentului... S'ar putea pipăi, dacă istoria noastră e într'un proces de ascensiune și dacă în uriașa întrecere, petecul de pământ românesc a luat aspectul unei consolidări definitive... Renunțăm de astădată la un asemenea examen, nu fiindcă n'am vrea să respectăm prescripțiile tradiționale, ci pentru un cuvânt mult mai îndușerat. Constatările, pe care am fi siliți să le facem, n'ar putea aduce nici o bucurie. Rostindu-ne cu glasul răspicat al sincerității și înlăturând cu totul criticismul oricărei dușmăni politice, am fi nevoiți să țintuim aici adevăruri prea crude. În trecut fie zis, orizontul s'a cam întunecat în jur de noi și ca o prăvălire surdă se resimte din toate părțile. Niciodată România nouă n'a fost mai chinată înăuntru și mai știrbită în prestigiul ei din afară. De-un an încoace, o dărâmare metodică distruge la noi chiagul consolidării de stat în toate domeniile, și rând pe rând ca niște redute cucerite multiplele așezări ale vieții noastre sunt atinse de-o dărăpănare dezolantă... De ce-am mai face astfel bilanțul, de ce-am trece în revistă tocmai acum fărămișarea atâtor făgăduinși care ne-au cercetat pe rând, ne-au atras cu mirajul lor de-o clipă, și ne-au descurajat cu amărăciunea lor

postumă? Ar fi să nu ne smulgem nici de sărbători măcar din valul tulbure al mizeriilor zilnice și-ar fi să picurăm un nou strop de otravă în zbuciumata conștiință publică din țară...

Să dăm la o parte, deci, pentru moment jocul realităților și să rămânem numai în domeniul moral, ca să vedem prin prizma unei coborâri în noi înșine starea la care am ajuns. Nu e vorba acum de exigențele superioare, pe care le-ar putea formula o minte robită de-un ideal sau chemată de imperiul abstracțiunii. Să nu ne urcăm în regiuni așa de înalte și să nu-i cerem unei societăți, peste care a trecut frigurile marelui cataclism recent, un catechism purificat de sgura patimilor meschine. Nu mai trăim o lume care ar cinsti aureola romantică a eroilor de odinioară și-ar fi un anahronism să ne închipuim că putem cere astăzi manifestări excepționale de frumusețe etică. Au trecut acele vremuri și războiul a consumat pentru multă vreme ultimele resturi de înălțare morală. De-aceia nu vom căuta între cei rămași în urmă după botezul de sânge patrioți cu devotament pentru țară până la jertfirea de sine, sau inimi povățuite de paginile luminoase ale istoriei noastre. Astfel de exemplare nu mai există azi și pilduirea vieții lor nu poate fi arătată ca un prilej de îndrumare pe seama generației actuale. Nenorocirea vrea însă, ca nici măcar virtuțile obișnuite ale vremilor noastre patriarhale să nu ne mai încălzească sufletul. S'au dus zilele blânde de demult, când frica lui Dumnezeu străjuia deasupra noastră cu preceptele ei evanghelice. Clasa conducătoare de-atunci a vechilor boieri citori de biserici a dispărut din ceata viețuitoarelor, ca bourul din munții Moldovei. Nu mai putem cântări alergarea din jurul nostru în temeiul valorilor aceluia creștinism, care a luminat drumurile așezării noastre primitive de odinioară. Cine poate vorbi azi de învățăturile lui Isus și cine ar îndrăzni să judece după poruncile lui frenezia instinctelor care ne strigă la fereastră? Si-lucă Nazarineanului, privită din perspectiva prezentului nostru, apare atât de departe, încât se pierde în negură și nu mai poate fi deslușită. De ce-am mai scormoni, după toate aceste, tablele unor legi îngreuate, pe care le-a copleșit uitarea?

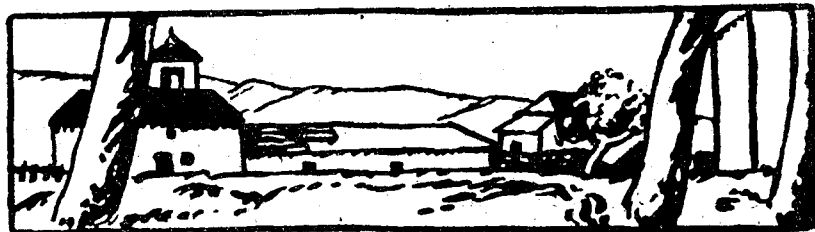
Dacă nu suntem însă azi nici buni creștini în accepțiunea bătrânească a cuvântului, nici buni români în sensul perioadei eroice din trecutul țării, avem măcar atmosfera respirabilă a unei societăți normale, care merge de pe-o zi pe alta, fără bucurii mari, dar și fără sguđuiri catastrofale? Din nenorocire ne lipsește și o asemenea sănătate banală, din care nu se pot desprinde lucruri mari. Niciodată, în România veche sau nouă, n'a fost un orizont sufletesc mai îngust. Să uităm pentru moment diversele certificate triste ale păcatului de tot felul, dela minciuna cutărei gazete, până la crima unui imbecil de clasat. Să ne gândim repede, ca la lumina unui fulger, la câmpul politic și să cântărim luptele din arenă. Nu știu să fi fost un moment în trecut, când patimile să se cufundat așa de adânc în noroi, când vrăjmășia să fi luat forme atât de acute și adversitatea taberelor osebite în credință să fi uzat de arme așa de crâncene ca astăzi. Fără a fi ajuns la o strigătoare ananghie materială, care e de obicei preambulul

futuror nenorocirilor, lumea românească se sbate azi subț povara unei destrămări de cuget și simțire, din cele mai cumplite. Cine ar fi putut face profetia sinistră, că la un deceniu după unire prăpastia se va mări atât de mult în configurația interioară a unui popor reintegrat în drepturile lui și că mulțumirea pentru împlinirea granițelor va fi așa grabnic eclipsată de svârcoliri mărunte?

Așteptări vechi, gânduri bune, speranțe pentru ziua de mâine, toate s'au năruiț... Cei mai mari vinovați din galeria vastă a futuror criminalilor sunt acei, care ne-au furat aici pacea sufletelor...

OCTAVIAN GOGA

Singur

Lângă fântâna cu safiri de piatră
Se scutură mestecenii târzii,
Amurgu=și despletește părul galben,
Și tu fecioară albă nu mai vii.

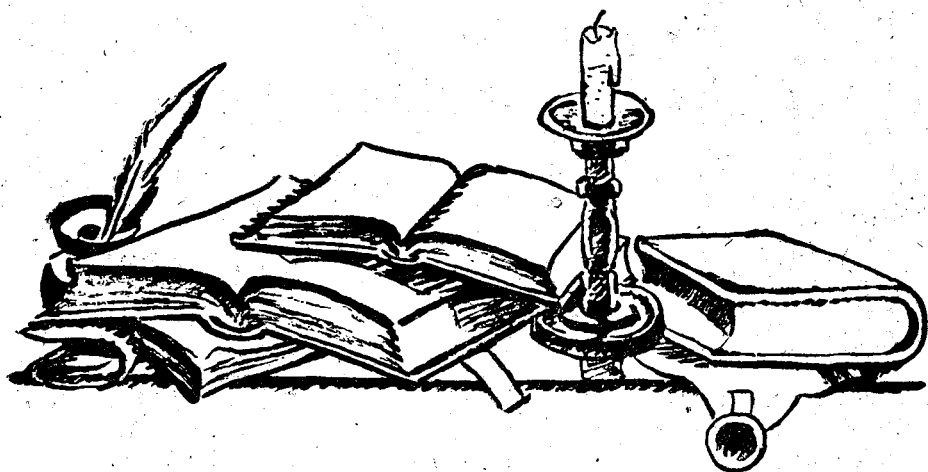
De te=ai ascuns sub bolși legănătoare
De flori, și cânți din citeră iubirea,
Străpunge=voi în noapte cu privirea,
Și=ți voi întinde brațe arzătoare.

Ruga=voi zeii să ne miluiască,
În leagăn de argint te=oi adormi.
Din ramuri de măslin voi împleni
Cunună, peste fruntea ta regească.

Lângă fântâna cu safiri de piatră
Înalț pumnalu 'n mână, trist, și cânt.
Tu nu mai vii și noaptea neagră latră
Ca un strigoi, într'un imens mormânt.

Și norii vineți călăresc pe vânt.

IUSTIN ILIEȘIU

Legende politice

Formarea de legende politice este, totdeauna, răsunetul unor vremuri turburi, când dreapta judecare și cunoaștere a evenimentelor în curs nu e cu putință. Atunci, în lipsa unui mijloc sănătos de orientare în viața politică, oamenii se lasă seduși de mituri. De aici legendele...

E încă proaspătă în mintea noastră cea întâi născută între aceste legende, ieșită de-adreptul din frământările războiului. Putem vorbi cu atât mai ușor despre ea, cu cât faptele au dovedit cu prisosință, că ea a fost... ceea ce a fost: legendă. Vorbim de credința populară — ecou al ultimelor frământări ale războiului — că liberalismul român e mort. Se părea pe atunci, că a mai vorbi de partidul liberal, înseamnă a-i intona veșnica pomenire. Teoreticienii se sileau să cerceteze cauzele acestei aparente catastrofe politice, în vreme ce alții mai grăbiți se întrebau cari pot fi, în nouile împrejurări, moștenitorii politici ai partidului liberal.

Astăzi s'au schimbat părerile în această privință. E drept că partidul liberal a rămas și acum — și cu bun temei — tot atât de puțin simpatice, ca și mai înainte. Dar această antipatie obștească nu mai poate întuneca judecarea puterii sale de viață. În adevăr, azi se recunoaște — desigur cu dăruitul regret — că partidul liberal reprezintă o veche tradiție istorică, și de aceea nu poate să dispară, și nici nu e de dorit să dispară brusc din arena vieții politice. Cu toate că unele împrejurări, asupra cărora preferăm să nu stăruim, au dat acestui partid un rol cu mult peste puterile sale, ducându-l la o stare de

hipertrofie, totuși misiunea sa, în limitele reale, nu o putem privi ca încheiată. E poate aici locul să amintim, că tocmai în timpul când se vorbea cu mai multă stăruință de sfârșitul partidului liberal, au început să apară studiile asupra dezvoltării burgheziei române, în care autorul acestor rânduri dovedea ceea ce acum începe a fi un adevăr deplin recunoscut: cumcă partidul liberal are în societatea noastră adânci rădăcini istorice, și că dezvoltarea sa se confundă cu însuș procesul de dezvoltare a României moderne. Iar în luna Noembrie 1926, în timpul discuției la mesaj de sub guvernul Averescu, am avut prilejul să mă conving că ideile care la vremea lor păreau o temerară inovație, sunt acum pe cale de a intra în atmosfera culturală a timpului. E un sfârșit firesc: adevărurile devin anonime, numai erorile păstrează caracterul lor personal. Oricum, dreptatea pe care mi-au dat-o faptele în privința acestei legende, îmi dă încrederea de a judeca cu aceeași libertate și legenda, care acum i-a luat locul în favoarea publică: aceea, cum că forța politică reală este reprezentată azi de partidul național-tărănesc.

Noua legendă are un sens diametral opus celei vechi: pe când cea veche prefăcea un viu într'un mort, cea nouă, azi în circulație, preface un mort într'un viu. Să ne amintim ce aparență de gigantică forță avea socialismul nostru în zilele de după război. A fost deajuns însă, ca un ministru să încrunte la el din sprincene, și „marea” mișcare socialistă a dispărut în modul cel mai jalnic. Mișcarea țărănistă poate avea acelaș sfârșit. Este semnificativ în această privință, că oarecare foști aderenți ai acestei mișcări, azi oameni cu răspundere, au început să deschidă înaintea foștilor tovarăși perspectivele Jilavei...

Să vedem pe ce se sprijinește noua legendă. Mai întâi, se zice că suntem o țară de țărani, și de aici se trage concluzia, ca puterea politică trebuie să stea în mâinile țărănimii, clasa noastră cea mai numeroasă. Desigur însă că nu era nevoie ca să așteptăm venirea țărăniștilor de azi, spre a afla ca România este un stat țărănesc: aceasta o știam mai de mult. Descoperirea proprie a țărăniștilor este însă, că din pricina acestei alcătuirii numerice a țării noastre și politica română trebuie să aibă acelaș caracter rural.

Față de aceasta, o simplă constatare de fapt: în țări ca Anglia și Germania clasa cea mai numeroasă este proletariatul. Și totuș puterea politică nu stă în aceste țări în mâinile proletariatului. Dar nu e de mirare. Clasele conducătoare — poate aceasta e o noutate numai pentru țărăniști — n'au fost niciodată cele mai numeroase; dimpotrivă, ele au alcătuit totdeauna o minoritate. Căci în politică nu decide numărul, ci cu totul alte calități. În primul loc, clasa conducătoare trebuie să dețină izvorul puterii economice, adică marea proprietate în societățile agrare, sau marele capital în societățile capitaliste. Apoi, această clasă trebuie să fie bine organizată și solidară, și în sfârșit, lucrul de căpetenie pentru conducerea politică, ea trebuie să fie clasa cea mai cultă. Fără cultură și pricepere nu se poate conduce o țară. Experiențele cu „socializările” de după război din Rusia și Italia, unde proletariatul a crezut că trebuie să ia rolul de elită conducătoare,

au rămas de tristă amintire. Ele au făcut pe Kautsky să exclame, că nu se poate socialism fără intelectuali, și că numai atunci poate deveni muncitorimea clasa conducătoare, când ea va deveni clasa cea mai cultă.

Priviți acum, în lumina celor zise, țărănimea noastră: ea nu definește izvorul puterii economice, căci mica proprietate de pământ n'a fost și nu poate fi un mijloc de dominare; ea nu este și nu poate fi o forță organizată, căci țăranii sunt sămănați prin toate colțurile țării, fără legături efective între ei; în fine — e trist, dar e adevărat — țărănimea de azi e pătura socială cea mai incultă de la noi. Cum ar putea deci o asemenea masă haotică și ignorantă să devină clasa conducătoare?

Dar în întreaga așa zisă mișcare țărănistă este un viciu de alcătuire. În mod normal, conducătorii politici ai unei clase sunt ieșiți din sânul ei propriu: ei sunt exemplarele cele mai distinse și mai culte ale clasei lor. Nimic din aceasta în mișcarea țărănistă; aici șefii nu au nici-o legătură de solidaritate socială cu țărănimea, ei nu fac parte din această clasă. Conducătorii mișcării țărăniste sunt o mână de intelectuali orașeni, care închipuindu-și că prin votul obștesc forța numerică este chemată să devină și forță politică, s'au gândit să se pună ei în fruntea noiei forțe. Pentru acești țărăniști parfumați și cu mustățile rase, țărănimea e numai un paravan și un decor. Ei sunt paraziții politici ai votului obștesc. Și cu cât se văd mai departe de realizarea apetitului lor de putere, cu atât devin mai nerăbdători, mai gălăgioși și mai amenințători.

Cu totul neînțeleasă este însă toleranța guvernelor față de acești domni. Fostul lor tovarăș și actualul ministru al Muncii, care le cunoaște viciele și slăbiciunea reală, a fost în nota justă, când i-a amenințat cu Jilava. Dar nu ajung asemenea amenințări platonice pentru niște turburători de profesie. Trebuie să se treacă cu câțiva dihi ei dela vorbe la fapte, și întreaga pretinsă forță țărănistă va dispărea ca prin farmec, așa cum a dispărut la vremea ei și pretinsa forță socialistă.

Dar un scrupul pare a opri aici pe mulți: e popularitatea noiei mișcări. Se vorbește în mod grav de voința liberă a națiunii și de nevoia imperioasă, de a lăsa conducerea țării în mâinile acelor, pe care-i yrea poporul. Oare ce înseamnă „voința“ unei mase haotice și inculte? Cei ce vorbesc despre asemenea voință, au ei vre-o idee de natura manifestărilor colective? Toți cei ce au fost în mijlocul poporului nostru în luptele electorale, știu prin ce mijloace se capătă favoarea sa. E de ajuns să fii lipsit de orice simț al răspunderii, să-i promiți măsuri, pe care le știi în afară de posibilitățile realizării, dar pe care poporul, „marele copil“, le primește de bună credință, și atunci ești omul său. Se pot coborî la asemenea propagandă oamenii curioși? Și nu e o popularitate câștigată cu asemenea mijloace, mai curând o osândă, decât o recomandare? Dacă mai adăogăm, că eroii acestei popularități n'au guvernat nici-odată, așa că toți nemulțumiții privesc spre ei, așteptând să facă ceea ce n'a putut face nici unul din

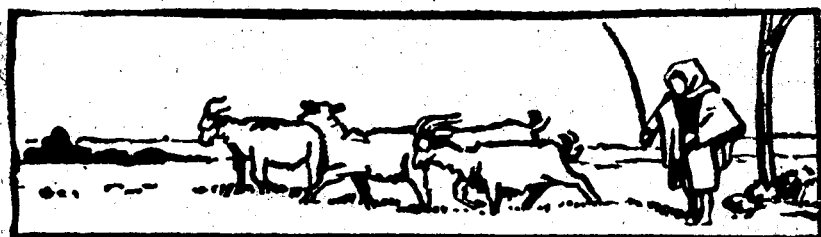

partidele ce au guvernat după războiu — avem toată făria acestei popularități.

Dar se va zice: să-i lăsăm să guverneze, ca să-și arate și ei puterile. Va vedea atunci poporul singur, ce sunt în măsură să realizeze aleșii săi. Aceasta ar însemna, să facem o experiență socială, așa cum și-au permis tovarășii lui Lenin în Rusia. Dar se înțelege că factorii cu răspundere nu se vor putea gândi să risce o experiență, al cărui rezultat, față de lipsa de pregătire a conducătorilor noii mișcări, se poate ști mai dinainte. Spre a cârmui o țară, se cere ceva mai mult decât favoarea maselor, câștigată Dumnezeu știe prin ce mijloace: se cere capacitate, și aceasta nu stă de partea eroilor gălăgioaselor adunări populare.

ST. ZELETIN

Defectul de voință

Pesimismul nu a fost nici odată bun sfătuitor, nici pentru individ nici pentru colectivitate. De cele mai multe ori pesimismul este manifestarea unei infirmități organice, biologice, și glasul infirmității nu e chemat să arate țintele vieții, nici drumurile cari duc la ele, nici mijloacele de luptă. El este, în esența lui, o renunțare la lupta vieții.

Sentimentul care întunecă existența ființei cugetătoare și-i paralizază forțele, poate naște uneori și din lipsa izbândeii. Din zădărnicia luptei, dar mai ales din lipsa oricărei activități creatoare.

Nu mai încapе îndoială că azi, la zece ani după unire, un nor greu de pesimism întunecă sufletul multora și le strivește orice avânt. Am afirmat altădată că poate nici un popor nu are atâția clarvăzători în judecarea situației interne din țara proprie și a cauzelor determinante, ca poporul nostru. Dovadă de multă inteligență și de un puternic spirit de observație. Dar mi se pare că tot așa de mulți sunt la noi intelectualii cari, scrutând viitorul, îl văd în culorile cele mai întunecate, copleșiți de un greu pesimism.

Iată, se vorbește de câteva săptămâni, de posibilitatea revizuirii tratatelor de pace. Se scrie în presa străină, conducători de țări afirmă această posibilitate, fie și numai ca o rectificare mai ușoară de frontiere. Încă a doua zi după începerea acțiunii revizioniste a lordului prieten Budapestei, opinia publică, oficialitatea chiar, din Jugoslavia și Cehoslovacia, a reacționat.

Noi am rămas aproape impasibili. Pe de-o parte o desinteresare oficială care ar fi să de-a dovadă de o neclintită încredere în puterile proprii, — dar în realitate nu este decât o neglijență culpabilă. De altă parte o lipsă de reacțiune a opiniei publice, pe care pe lângă cea mai mare bunăvoință, nu o putem tălcui decât pornind dintr-o demoralizare sufletească, pentru care nimic nu mai prezintă o însemnătate capitală.

Dar dacă vom căuta mai amănunțit cauzele acestei indiferențe, cu stupefacție și cu înfrângere sufletească vom întimpina între ele și propria neîncredere în viitorul nostru.

După ultima hotărâre dela Geneva, după declarațiile dlui Mussolini asupra revizuirii tratatului dela Trianon mai ales, am putut întâlni pe mulți români intelectuali, cari nu se îndoiau de posibilitatea împlinirii unor prorocii sinistre pentru noi. „Ce vrei; s'a pronunțat Lloyd George, a vorbit Mussolini, Germania se știe ce părere are... Și ne putem trezi odată cu granița la....” Și indica regiuni pe cari ni-e greu să le și amintim.

Ba ceva mai mult: Sunt unii cari se pretind inițiați și afirmă că cercurile conducătoare ale statului sunt *de mult* pregătite pentru o eventuală revizuire a frontierelor. Și-ți spun fără nici o revoltă, fără nici un simț al responsabilității, ce prăpăstii ne pot aștepta în viitor...

* * *

Suntem desigur un popor inteligent și cu fantazie: autocritica e o dovadă de întâia calitate; exagerările în care cădem, fie că examinăm prezentul, fie că privim în viitor, — dovada pentru a doua. Dar ceea ce se alătură acestor calități este o mare slăbiciune: *defectul de voință*.

Va recunoaște ori și cine că de zece ani de când tot discăm situația internă și-i facem diagnosticul destul de just, nu ne lipsește decât voința pentru a trece, pentru a birui noi înșine piedecile ce ni se pun în cale, și, în primul rând, conducătorii politici suferă de un astfel de defect al voinții.

E limpede azi pentru ori cine că dacă cinci sau șase conducători politici ar fi dat dovadă de o voință *nestrămutată* de-a uni toate forțele reale ale țării, România ar fi putut avea, încă îndată după unire, guverne naționale, care să asigure continuitatea unei opere creatoare de consolidare a statului. Voința lor s'ar fi impus ușor partidelor politice pe care le conduc, ar fi fost acceptată de organizații, de membri, — de nația întreagă. Aceasta din urmă, masele mari, nici nu mai e nevoie, de altfel, să fie pomenite: dintr'un sănătos instinct politic masele n'au dorit și nu doresc altceva decât o bună înțelegere și înfrățire între „cei mari”, pentru a se putea asigura un regim de dreptate, de muncă cinstită, de continuitate în mijloacele de consolidare, ca astfel să fie biruite cu un ceas mai de vreme greutățile economice în care se zbat.

Partidele politice și conducătorii lor s'au criticat împrumutat, aruncând unii vina asupra altora, pentru stările de azi. S'au descoperit și de-o parte și de alta slăbiciuni și calități, piedecile propășirii au fost arătate cu degetul, dar a lipsit mereu voința care să treacă peste slăbiciunile descoperite și să facă unirea necesară în temeiul calităților reale ale fiecăreia din părți.

E desigur nevoie nu numai de voință, ci chiar de curaj pentru a trece dela vorbă la faptă. Fapta pretinde jertfirea slăbiciunilor proprii.

Partidul liberal trebuia să jertfească ambiții și interese care nu cadrează cu interesul general al țării, trebuia să abdice, în primul rând, dela monopolul guvernării țării celei noi. Partidele celelalte trebuiau, asemenea, să-și modereze pretențiunile.

Dar, suntem azi deplin luminați cu toții, partidele, ori cât de democratice s'ar numi, la noi se rezumă încă în câțiva conducători. Dacă ei ar fi fost ori ar fi gata la renunțări, și anume la renunțarea nu dela calitățile ce au și a principiilor sănătoase de guvernare ce-i însușeșesc, — ci dela ambiții și interese cu mult mai secundare, de ordin personal sau de anturaj cointeresat, — partidele politice i-ar urma fără nicio împotrivire.

E singura faptă „mare“ pe care le-o cere nația după unire, dar dintr'un defect de voință, ea nu s'a putut realiza.

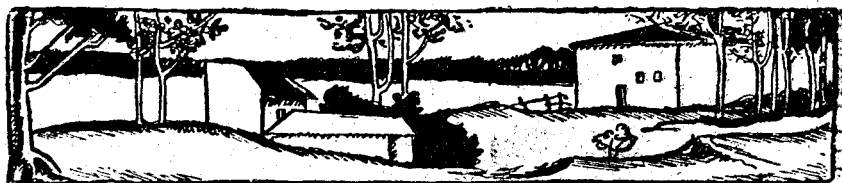
Defect de voință, spunem, cunoscând bine și dedesubturile acestui defect. Pentrucă printr'o voință cutezătoare și unii pot să-și pună în joc privilegiile, și alții popularitatea, sau cumințenia și puterea de muncă.

* * *

Defectul acesta de voință a abătut în mare măsură și valul greu de pesimism asupra țării. Gândiți-vă ce s'ar fi întâmplat dacă împrejurările ar fi lăsat până acum să guverneze și partidul național-tărănist, pe dl N. Iorga, sau vreme mai îndelungată partidul poporului. Dacă ele ar fi avut țaria să cuteze a lăsa drum liber, azi... pesimismul ar fi cu mult mai puțin. Nu numai din motivul că s'ar fi creat o mai sănătoasă situație internă, ci mai ales dintr'unul de ordin *psihologic*. La situația, așa cum s'ar prezenta, *ar fi contribuit cu toții, și nu există om care să nu fie cel puțin mulțumit dacă nu încântat de opera sa*. Inchișiți-vă că în cei zece ani de până acum toate partidele, dacă nu într'o unire națională, — fiecare pe răspunderea lui — *ar fi contribuit cu muncă creatoare* la consolidarea statului, ar mai putea vedea nu mai rău în tot ce s'a făcut? Le-ar putea trece prin minte gândul prăbușirii când ar fi vorba de o operă la care *ele înșile* au contribuit?

Iată, în câteva linii, ravagiile defectului de voință, de voință cutezătoare. Nu voim să atribuim lipsa aceasta patriotismului. Ne place să credem că cu toții ne iubim țara mai presus de toate. Rămânem la afirmarea că dacă puterea de voință ar egala inteligența, noi am fi trecut de mult peste greutatea începutului.

I. AGĂRBICEANU

Șvabii, cari se deșteaptă

III.

Înainte cu doi ani acțiunea de emancipare a șvabilor din Sătmar a intrat într'o nouă fază, mai interesantă și mai acută.

Văzându-se angajați într'o luptă inegală și fără șanse de succes, față de un cler fanatic și bine organizat, stăpân absolut pe dascăli și pe popor, corifeii mișcării naționale a șvabilor se hotărăsc să ceară intervenția guvernului. O delegație se înfățișează la ministerul Școalelor din București și-i prezintă

Memoriul șvabilor.

E serios, calm și documentat, ca orice produs german. Reproducem un singur pasaj:

„Astfel, în urma războiului mondial, devenind noi cetățeni ai statului român, în comunele noastre s'a sălășluit peste tot dorul, ca *limba de predare germană să fie reasezată. în vechile ei drepturi.* Dar îndată ce dorința aceasta fu exprimată în cuvinte, a aflat în fața sa cea mai îndârjită împotrivire, ba chiar *teroarea* episcopilor și a preoșilor catolici. Aceștia au întrebuințat toate mijloacele posibile pentru a împiedeca introducerea din nou, în școli a limbei de predare germană. Erau la ordinea zilei și amenințări de felul, că: „*în curând vor veni iarăși ungerii și-i vor spânzura pe toți aceia, cari au îndrăznit să ceară pentru copiii lor învățarea limbei germane!*”

Fără de nici un control au organizat plebiscite înșelătoare, întrebuințând și aici cele mai felurite falsuri și mijloace de terorizare. Spre pildă, era destul, ca cineva să declare, că știe și ungereste, pentruca să-i treacă numele la rubrica celor „*pentru limba maghiară*”. Au fost localități, în cari nici nu s'a făcut votarea și totuși preoșii au înaintat raportul, că „cu unanimitate” s'a hotărât limba de predare maghiară.

Autoritățile școlare de stat însă, cunoscând adevărata dorință a poporului șvăbesc, au dispus introducerea în școli a limbei germane.

spre cea mai mare bucurie a poporului. Durere, această dispoziție a rămas numai dispoziție, fiindcă episcopia a întrebuițat toate mijloacele posibile și imposibile pentru eludarea ordinelor date de autorități.

Maghiarizarea în școlile șvăbești de sub jurisdicțiunea episcopiiilor rom. cat. din Satu Mare și Oradea, își urmează nejenată cursul ei sistematic.

Este o minune europeană, care numai aici se poate vedea, ca sub ochii organelor statului și în paguba ideii de stat român, o minoritate etnică să poată oprima și desnaționaliza o altă minoritate etnică“.

* * *

În fața acestor dovezi, ministerul nu putea să rămână cu mâinile încrucișate. Și, întemeiat pe legile școlare, făcute pentru școlile minorităților, cum și pe principiile generale ale politicii culturale din orice stat democratic, a crezut, că este de datoria sa să asculte dorința justă a unei numeroase populații din țară, care vor să fie totodată cetățeni loiali și credincioși ai patriei lor celei noi.

Pela Paștile anului 1926, iese ordinul ministerului: *în toate școlile șvăbești limba de predare va fi deacum cea germană. Aceasta potrivit legii învățământului, în sensul căreia limba de predare, în astfel de școli, nu poate fi decât sau limba maternă a elevilor sau limba statului. Dar nici decum limba maghiară, care pentru șvabi nu este adevărata limbă maternă, cum nu este nici limba statului românesc, ci este limba unei alte minorități etnice, care nici nu este înrudită cu poporul șvab.*

Ordinul a plecat, dar nu s'a executat. Preoții au dat contraordin învățătorilor: să nu care cumva...

Era dealffel în luna lui Mai. Chiar dacă aveau de gând, până ce soseau cărțile didactice germane, îi apuca finea anului școlar. Organele locale nefortând nota, chestiunea a rămas baltă.

Abia astă toamnă după noi intervenții, chestia este reluată cu energie și ordinul anterior este reînviat de minister. Până la 1 Ianuarie curent, urma ca în toate școlile șvăbești să nu mai răsune decât limba germană. Autoritățile școlare pornesc executiva. Ordinul ajunge din sat în sat, spre bucuria populației. Credeți, că de data asta s'a respectat? Vă înșelați. Din 30 de comune abia în 4—5 școli s'a introdus limba germană. Dușmanii neimpăcați, de cari se izbește porunca ministerului, sunt tot preoții șvabi.

Manevrele se repetă

Episcopiile trimit imediat un contraordin confidențial, cu lozinca să nu se supună nimeni. Iar pentru a dejuca ordinul ministerului, preoșimea provoacă o nouă votare, preparată după vechile metode binecunoscute. Între mijloacele de terorizare adeseori răsuna de pe buzele preotului cuvintele: *Pentru 3—4 ani, cât va mai dura stăpânirea românească, nu rentează să mai învețe copiii voștri nemțește...* Preoții convoacă comitetul școlar, vin cu procesul verbal făcut gata și

oamenii iscălesc „apelul“. În unele locuri sunt sfătuiți să răspundă cerând mai bine *limba română*, decât limba germană, sub cuvânt, că preferă limba statului, de care au trebuință și folos. O manoperă meschină. Dacă noi nu le-am ghici intențiile și seduși de acest acces de falș patriotism am accepta să introducem în școlile șvăbești limba noastră, le-am servi cea mai puternică armă în contra noastră. Ar profita imediat să spună țăranilor, că lată, intențiile guvernului nu sunt să vă regermanizeze, ci să vă facă români.

Cu metoda aceasta cu siguranță i-am înstrăina de noi, împingându-i sufletește iarăși în tabăra „maghiară“. Și sfințiile lor și-ar freca mâinile de bucurie. Câtă vreme însă, odată introdusă limba germană, șvabii sunt pe veci pierduți pentru „cauza maghiară“. Indemnul de a se declara pentru limba română este așa dar o simplă manoperă și o cursă iezuitică. Vă veți pune, și cu drept cuvânt, în-trebarea: Cum se explică atitudinea acestui cler?

Poporul voiește, guvernul voiește, învățătorii se supun la nevoie, toată lumea find' să le redea limba maternă; ce interes vor fi având popii să se împotrivescă cu atâta îndârjire?

De biserică, de religie, de credința poporului nimeni nu s'a atins. De ce sunt alarmați? Ce au ei cu limba maghiară? De ce nu stau liniștiți? În adevăr întrebarea se pune dela sine și ea *dă de gândit*. Unii din cei inițiați bănuiesc și susțin chiar, că aici lucrează

O mână ocultă

Se știe, că averile și pământurile episcopiei catolice din Satu-Mare au rămas în majoritate în Ungaria, unde, prin delimitarea frontierei, i-au rămas și majoritatea parohiilor. Ungurii, cari se culcă și se scoală cu gândul revanșei, și au tot interesul să întrețină și la noi acest spirit, foarte probabil că au trimis la episcopie mesagiul, că veniturile acestor pământuri nu vor trece granița în România pe seama unor credincioși, care nu se mărturisesc unguri. Cu atât mai puțin în buzunarele unor preoți, cari nu înțeleg să rămână, credincioși, „adevărăteii lor patrii“, Ungaria, care i-a crescut la sânul ei de mamă. Și încă mamă catolică! Deci mamă bună, care nu-și poate uita copiii înstrăinați și-odată și-odată va frânge toate zăgazurile pentru a putea iarăși să-i îmbrățișeze la pieptul ei îndurerat.

Rezonamentul pare verosimil. Astfel poporul șvab, dornic de a-și redobândi limba strămoșească, se găsește față în față nu numai cu interesele ascunse ale unei preoțimi renegate, ci are de luptat cu întreagă forța morală și materială a Budapestei.

Situația se desemnează clar și plauzibil. Preoții catolici din Ungaria de ieri, apostolii cei mai fanatici ai maghiarizării, nu sunt decât în continuarea liniei lor de conduită, când fac servicii Budapestei. Și vă puteți închipui cu ce adâncă vibrație de plăcere își joacă rolul sinistru, la lumina tainică a gândului, că dintr'o țară democratică și ortodoxă vor ajunge odată iarăși sub ocrotirea feudalei și catolice coroane a sfântului Ștefan.

Să nu uităm, că toți acești preoți *primesc leafă din visteria Țării Românești*. Un preot român, care ar fi îndrăznit să sfideze astfel o ordonanță a regimului maghiar, la un simplu raport al revizorului, era ras dela „congruă”. Noi ne plătim dușmanii.

Am prezentat problema șvabilor dela Nörd în coloanele acestei reviste și în extensiunea pe care o merită, pentru motivut că ea nu este o simplă chestiune școlară. Este o problemă mai amplă de ordin politic-cultural, cu largi repercursiuni pentru prestigiul statului, asupra căreia am crezut, că este de datoria noastră să atragem atenția tuturor factorilor cu cădere și a întregii opinii publice din țară.

O carte germană

Chiar acum mi-a ajuns în mână. Ea poartă titlul „*Die Schwaben in Sathmar*”, de dr. I. Straubinger, editată în Stuttgart, Verlag Kepplerhaus 1927. Pe 120 de pagini de o excelentă execuție tipografică, pe hârtie velină, cu 25 de fotografii, este zugrăvită situația etnică a șvabilor noștri sub toate aspectele și din toate punctele de vedere.

Cititorul german este pus astfel în curent cu tot ce se petrece la noi. Să vă dau numai titlul capitolelor:

1. Sathmar, Ungarn und Rumänien (pasagiul despre România nu ne flatează de loc!)

2. Die deutsche Siedelung in Sathmarer Land.

3. *Die Stammesheimat der Sathmarer Schwaben*.

4. Die gegenwärtige Lage der Sathmarer Schwaben. (Aici este tratată situația actuală a populației șvăbești sub raportul etnic, statistic, economic, cultural, bisericesc, școlar, obiceiuri și celelalte note caracteristice).

5. Die Swäbische Bewegung und die deutsch-schwäbische Volksgemeinschaft.

6. *Die Pflichten des Mütterlandes gegen die Sathmarer Schwaben*.

Studiul e complectat cu bucăți literare în dialectul șvăbesc, cu în tablou statistic și cu multe icoane, înfățișând satele cu bisericile, cu școlile și cu gospodăriile lor frumoase.

Laturea politică

Țara mamă știe așa dar, că aici în România, are o *insulă germană*, a cărei limbă i-a fost aproape furată și pe care acum și-o revendică. Înțelegem o revendicare sub raport spiritual și cultural. Firește, „desinteresații” consilieri din jurul moșneagului episcop papistaș dela Satu-Mare, știu să exploateze și această împrejurare în favoarea lor, insinuând, că toate acțiunea de emancipare a șvabilor nu este decât *opera clandestină a unor agenți plătiți ai pangermanismului*.

Pentru ași masca panmaghiarismul lor îi opun năluca pangermanismului. Nu ne temem de ea! Dacă-i vorba, în aceeași situație

avem pe *sașii din Ardeal*, o minoritate, care sufletește deasemenea se consideră înglobată în marea comunitate culturală germană, fără ca prin aceasta să aducă vreun prejudiciu politic statului român. Decât unguri „artificiali”, ținuti cu băloane de oxigen dela Budapesta, prefer să avem la granița de vest o colonie de nemți, cari niciodată nu se vor legăna cu visul absurd de a fi alipiți la Berlin.

Dar chestiunea are și o altă latură politică. Prinși în ideologia redeşptării și treziți la conștiința originii lor germane, șvabii se vor separa total de partidul maghiar și în alegeri se vor alia cu unul din partidele românești sau își vor forma partid propriu. Indiferent de aceste perspective, socot însă, că datoria noastră este să le dăm, tot concursul pentru a se scutura de dihonnia renegașilor și a-și reintrona la școală și la primăria satului limba lor germană.

Ministerul Școalelor, unde actualmente chestiunea este binecunoscută, va ști de sigur, să-și impună voința și respectul cuvenit ordonanței sale.

Față de preoții, cari se pun de-acurmezișul, ministerul Cultelor are datoria să ia măsuri drastice. Să scăpăm populația șvabească din ghiarele uneltelor nefaste ale operii de fraudă, săvârșită de statul maghiar. Toată presa noastră să ventileze permanent chestiunea aceasta și toți factorii competenți să țină ochii îndreptați asupra ei.

Haosul actual ne știrbește prestigiul.

Redând șvabilor limba și cultura lor strămoșească nu săvârșim decât *un act de dreptate socială și națională*, propriu a constitui în fața Europei (și mai ales în fața tribunalului dela Geneva) o nouă probă evidentă, că în cadrele statului român toate minoritățile își au asigurată libertatea și puțința de dezvoltare culturală potrivit cu legile firii, individualității și aspirațiunilor lor legitime.

Toată lumea ne va aproba.

Singur dlui lord Rothermere va trebui doar să-i cerem scuze, pentru că-i stricăm socotelile tocmai în „zona” *dumnealui*.

G.H. TULBURE

Doi învinși

— Nu dragă, nu sunt de părerea ta. E bine să spunem adevărul fără nicio fățarnicie.

— Poate că ai dreptate. Dar trebuie să îndeplinești o anumită condiție.

— Da, fără îndoială; să fii perfect cinstit.

— Ei, nu asta!

— Atunci?...

— Să nu trăiești între oameni. Oamenii fug de adevăr. Toate legiurile omenești, scrise sau nescrise, au ca supremă ținută stăvilirea adevărului, și în cel mai bun caz diluarea lui.

— Ești un... original; nu te-ai schimbat de loc!

— Și tu ești un incorigibil visător. Mulțimea anilor ți-a brăzdat fața, ți-a nins părul, dar nu ți-a modelat sufletul pentru a-l potrivi pe calapodul societății actuale. Fără îndoială, că ai rămas tot robul microscopului și al laboratorului, fără familie, fără prieteni, mulțumit cu'n salariu de foame cronică întins cu meșteșug pe cele 30 de zile ale lunii. Cumpărarea ghetelor sau confecționarea unui palton te deechilibrează complet. Ești ocolit de oameni ca să nu audă adevărul spus de tine, iar presupușii tăi prieteni îți suportă infirmitatea sufletească spunând cu'n zâmbet de toleranță: „bietul Petrică e băiat de treabă, dar cam scrintit“.

— Sunt mulțumit sufletește. N'am lingușit pe nimeni, n'am mințit pentru a parveni, n'am furat pentru a-mi „asigura bătrânețile“, n'am săvârșit nici un compromis și...

— Și te-ai anchilozat într'o umilă situație socială rămânând, — cu toată uriașa ta cultură, — un ilustru necunoscut, apreciat numai de studenții pe care-i porți în lumea mărunță a microscopului. Dar și ei, după ce termină facultatea și se adaptează imediat mediului social, te uită cu de-a-vădă și numai în clipele de siestă își amintesc de corbul alb răfăcit într'un laborator prăfuit. Ți-au luat locurile pe care le meritai, toate nulitățile cari au știut să cedeze în anumite împreju-

rări și au putut să se adapteze cerințelor sociale. Drumul vieții, dragul meu, nu e o linie dreaptă strălucind în soarele adevărului, ci o cărare sinuoasă cu dureroase surprize, cu spini otrăvitori cari îți intră pe neașteptate în inimă; trebuie să știi a-și primi curajos, a-și smulge cu hotărâre și cu fața crispată de amarul deziluziilor să-ți faci vânt înainte. Și dacă vrei să ajungi la locul pe care știi bine că-l meriți trebuie să-ți lași pe drum fășii din suflet, bucățele din demnitate și așchii din amorul propriu.

Vasile Calomfir tăcu. Privirea îi rămase fixată undeva departe, fără țință, căci prin geamul aburit nu se putea vedea pe trotuar decât umbre confuze. Petrică Radian care îl ascultase cu fața luminată de un suris blând, își trecu degetele prin pletele care-i fiveau chelia lucitoare, își șterse cu batista frișca ce-i rămăsese pe musteața stufoasă, și aruncând lenș capătul țigărei pe parchetul unsuros și negru al cafenelei, se răsturnă pe spătarul fotoliului și privi printre geam pe Calomfir. Nu se văzură de 25 ani. Pricteni buni în facultatea pe care o terminaseră în același an, erau pe vremuri, încălziți de teoria socialistă. Când fracțiunea socialistă din Iași trecu la liberali cu arme și bagaje pentru a se transforma în „finerime generoasă“, Petrică Radian se izolă complet și rămase în laborator. Vasile Calomfir, profesor de științele naturale la un liceu de provincie, a urmat pe șefii grupării ce au fost înghițiți de marele partid al „burghezicii capitaliste“, care fusese obiectivul fulgerilor dela „Contemporanul“. Radian se certase violent cu Vasile Calomfir și nu s'au mai întâlnit. Acum, după un sfert de veac, domoliți de trecerea anilor, obosiți de greutatea vieții, încearcă să lege firul vechii prietenii, dar amândoi constată că vechea neînțelegere persistă.

Radian răsuci domol o țigară și după ce-o aprinse se adresă lui Calomfir cu aceeași vioiciune de gest și violență de verb, care nu l-a părăsit nici odată.

— Ascultă, mă pârțule. Eu am rămas tot „nebunul Petrică Radian“ de care nu se pot apropia spurcăciunile societății de compromisuri morale. Stau departe de urlătoarea politicienismului meschin, care nu se gândește la fericirea „neamului și a țării“ cum nu mă gândesc eu să fiu mitropolit. Mi-e scârbă de vânturătoarea vorbelor goale și-mi pot permite luxul să scuip cu dispreț în fața așa zișilor stâlpi ai societății, cu capul în vâlul „idealului național“ și cu picioarele în mocirla puturoasă a diverselor afaceri suculente.

— Tot nebun! mormăi Calomfir.

— Da, vietate nenorocită. Nebun, dar nu cer nimic dela voi cei cumiști. Tu crezi că n'am urmărit drumul tău? Dai rețete de parvenire pe cari le-ai practicat fără nici un rezultat. Ai fost de două ori deputat și-odată inspector școlar. Ei și? Ți-ai mototolit sufletul ca să ascuți de șefii ale căror păreri le detestai eri. Ai votat legi, contradictorii cu convingerile tale. Ți-ai înăbușit conștiința ca să ajungi un „ostaș supus și fidel“ al partidului. De câteori ai încercat să-ți afirmi părțile o privire severă, o mustrare acră, sau o amenințare fățișă ti-au paralizat încercarea de acțiune. Nu-i fi având obrăznicia

să afirmi că ai schimbat măcar o virgulă din programul partidului în care ai ajuns rob! Folosul material? Nul. Folosul moral? Ți se zice „om original“, deși ți-ai uitat origina ta neaoș țărănească. Și nu mai departe decât aseară te plângeam sincer când nevastă-ta îți reproșa violent că nu știi să te învârtești, cum fac alții.

— Fleacuri! Femeiele...

— Femeiele au simțul realității, năfărăule. Pe mine n'a bucurat reproșul nevestei tale. Înseamnă că tot mai ai o picătură de cinste și demnitate. Dar se vor șterge și ele, căci pornit pe drumul compromisurilor morale, e fatal să te rostogolești până în fundul prăpastiei. Femeia ta are dreptate. Trebuie »să te învârtești« dacă vrei să ai vre-un folos din renunțarea la care te-ai condamnat. Cinstea și demnitatea nu se pot păstra cu jumătăți de măsură. Ea știe perfect că au fost ocazii când ți-ai călcat demnitatea și ți-ai ingenuchiat cinstea, și nu poate înțelege reticențele tale. Trebuie să mergi până la capăt. De altfel n'ai nimic de pierdut. Tovarășii tăi fac la fel. Și oricât te-ai crampona de rămășițele morale care mai trăesc într'un tainic ungher al sufletului, ai să renunți curând la ele. Vorbeați aseară că Ștefan trebuie plasat în diplomatie. Măine poimăne fata va trebui măritată. Pentru amândouă aranjamentele matrimoniale va trebui să apelezi la binefacerea partidului tău; pentru băiat să-ți arunci puțin din demnitate spre a obține un loc bun, pentru fată să renunți la rostul de cinste pentru a-ți agonisi o dotă, fie că te vei învârți pentru vre-o afacere de intervenție, fie că vei accepta vre-un loc într'un consiliu de administrație oarecare; lucru mai greu de altfel, căci nu prea ești o personalitate marcantă și absolut indispensabilă pentru partid. Știi bine că se îmbulzesc ciracii supra ofertând sub deviz. Și nu vezi că, furat de vorbă, într'un acces de sinceritate, singur ai spus că pentru a ajunge trebuie să-ți sfășii sufletul și să-ți sfărâmi demnitatea și amorul propriu. Nenorocitele, singurile bunuri omenești sunt sufletul, demnitatea și amorul propriu. Când, renunți la ele ești o scârbă omenească. Și dacă mai cu seamă nici n'ajungi la țintă cum se întâmplă adesea ori, rămâi un simplu netrebnic.

Și pe când Radian continua violenta să critică, Calomfir năpădit de amintiri dureroase din trecutul lui, nu-l mai auzea. Deodată i-au năvălit în minte vijelios toate ingenucherile morale și nedreptățile ce le-a îndurat. Din Galați a fost permutat telegrafic la Dorohoi pentru că îndrăznise să-și denunțe colegul de geografie ca practică un vițiu ascuns, într'un timp când nu era așa de răspândit. La Dorohoi, după un șir de neînțelegeri cu directorul, un suplinitor ramolit și bețiv dar stâlp al partidului de la guvern, s'a pomenit mutat la Pomârla. De aici s'a început suferințele familiare. Nevastă-sa, orășancă subțire i-a declarat hotărât, că divorțează dacă nu face „ori ce“ ca să plece din „satul nenorocit în care i-a adus lipsa lui de tact și caracterul colțuros“. Un rest de energie morală l'a ținut pe loc. Dar când și de aici s'a pomenit mutat la Bârlad în mijlocul iernei, lăsând în urmă nevasta plângând lângă patul copilului bolnav, n'a mai putut rezista. Invins de greutatea ce i se ridicau zid în drumul lui, s'a dus

umilit la șeful județului respectiv și cu el în tren la marele sacerdot din București. Li răsună și acum în urechi vorbele sacadate ale șefului șef:

— Mi s'a spus că ești un *original* și că nu te poți adapta disciplinei „de partid”. Trebuie să știi domnul meu că nu tolerez discuții contradictorii și nu-mi plac atitudinile de independență deplasată, mai ales când aportul personal este atât de discutabil. Știu că ești un intelectual fin și valoros dar nu uita, te rog, că partidul nostru numără foarte mulți intelectuali. Pentru că mi-a vorbit mult șeful organizației locale, care mi-a promis că vei renunța la atitudinile d-tale din trecut și că lecțiile ce ți s'au dat sunt suficiente, vei fi numit inspector în locul devenit vacant pe 1 Ianuar. Sper că vei fi un serios ajutor ministrului de instrucție pe care-l iubesc, și mai cu seamă un devotat ostaș al partidului nostru.

De aici înainte izbucnirile lui pentru adevăr și dreptate au devenit tot mai șterse, mai rari, până când s'au pierdut în noaptea trecutului. Un singur lucru n'a putut face: afaceri productive, în cele două legislaturi cât a fost deputat. Și această mare meteahmă îi este zilnic amintită de-ai lui.

Calomfir scutură nervos capul.

— Nu știi tu mă Petrică unde te duc greutatea familiare. Trebuie să renunți la multe lucruri când porți răspunderea feritirei altora. Și sărăcia e cea mai perfecționată ghilofină a demnității. Te pleci până la pământ când vezi că...

— Destul nenorocitule. Le știu toate aceste scuze ale celor învinși. Nu ți le-am cerut, dar nu-ți dau voie să mă plângi. Eu, așa nebun, trăiesc în laborator examinând vietăți microscopice și-s mulțumit cu satisfacțiile ce mi le dă știința. Nu cer nimic societății voastre; sunt un izolat. Dar să nu vă atingeți de mine că n'am obiceiul să cruț. Nu mă bag între voi, dar să nu vă proșăpiți în drumul meu că distrug fără muștrare de cuget. Am băgat de seamă că oricât de pervertită e morala societății voastre, adevărul tot mișcă pentru o clipă. Și când îl arunci brutal, chiar în obrazul celui mai cinic exemplar al societății voastre, zăpăcește cumplit. Nu-ți poți tu imagina ce supremă mulțumire am când pot zăpăci pe-un asemenea specimen.

— Și n'ai avut neplăceri?

— Nu prea multe. Sunt socotit nebun și nebulii cât sunt inofensivi se bucură nu numai de libertate dar și de respect. Am un singur regret: O clipă de slăbiciune m'a oprit să înlătur pe-o sărăcie intelectuală ajunsă, — datorită toleranței mele, — profesor universitar. L'am prins cu'n plagiat ordinar în teza de licență. Eram gata să scot o broșură în care să arăt potlogăria. Dar savantul meu profesor mi-a declarat că el îi făcuse teza. Am fost atât de scârbit că i-am dat dracului pe amândoi. Pe urmă mi s'au făcut câteva șicane până când, scos din pepeni, m'am dus la ministru și i-am spus hotărât: „Domnule ministru, eu nu fac decât știință și pot dovedi că fac. Știu că se urmărește demiterea mea din postul ce ocup. I-am spus directorului de laborator și v'o spun și d-v. că nu știu să fac altceva decât

ceja ce fac. Nu vreau să mă plec în fața nimănui, câtă vreme nu cer nimic și nu supăr pe nimeni. Dar vă rog să băgați de seamă: dacă mă siliți să demisionez aveți de-a face cu'n desperat care n'are nimic de pierdut. Vă rog să nu uitați asta". Mi s'a spus că ministrul i-a zis savantului meu profesor: „Trebuie să-l lași în pace pe nebunul de Radian". Iată pentru ce nu te invidiez pe tine care ți-ai frânt spina-re, dar te rog să nu mă plângi pe mine că am rămas nebun. De cât, om original la discreția nulităților erarhice, mai bine nebun în colțisorul laboratorului meu. Iată și explicația cea mai plauzibilă că nu mi-am făcut o familie. Și să nu crezi tu că n'o doream!

Radian turți violent capătul țigărei pe marmora mesei și cu un gest neglijent își aruncă pe ceață pălăria uriașă.

— Hai *originalule* șterge-o acasă. E târziu și te-așteaptă o furtună matrimonială, singurul bun familiar înfr'o căsnicie veche ca a ta.

Pe drum Radian nu mai vorbește nimic. Calomfir era serios preocupat că întârziase, mai ales că pentru seară avea invitați și se hotărâse ora mesei ceva mai curând. Radian se gândea la odăița lui întunecoasă și umedă în care nu făcuse foc de două zile. Cu firea lui de boem care, în aparență, nu suferea nici din pricina lipsei banilor, nici de grija serioasă a zilei de mâine, — fantoma chinuitoare a celor săraci, — ultimele zile căldicele îl determinase să nu mai cumpere lemne. Și acum, ploaia mocnită și răceala care pătrundea la oase îl făcea să regrete lipsa de prevedere.

Ajunși la poarta lui Calomfir, Radian îi întinse mâna neglijent, dar privind toate geamurile luminate îi zise ironic:

— Ai tu ai 'sindrofie!?

— Da. E ziua de primire.

— Nenorocitul, nenorocitul! Trebuie să ascuți prostia massată, banalitățile cari te fac să urli de plictiseală, să minți făcând complimente și să admiri îmbrăcămintea cucoanelor. Dute mai curând prăpăditule!

Radian își infundă capul în gulerul paltonului și cu pas domol se depărtă. Ploaia îl izbea cu ace înghețate. Își strâmbă bordura uriașă a pălăriei peste față.

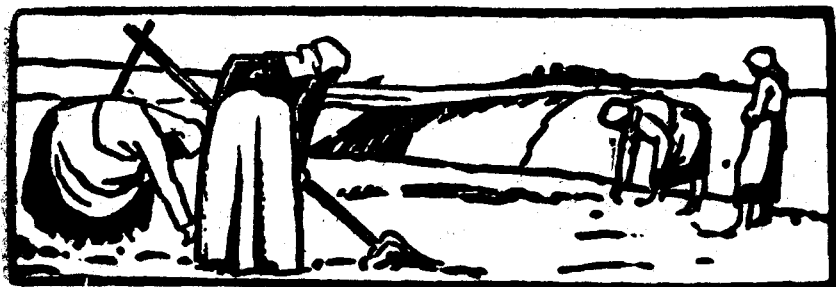
După ce se împiedecă pe trepte, în antreul întunecos, deschise ușa camerei, cate scârțâi prelung și plângător. Un frig de pivniță umedă cu valuri de mușgai năvăli spre el. Patul răscolit, cu broșuri și ziare răvășite pe măsuta de alături, marca definitiv mizeria becherului neglijent. Radian aruncă pălăria pe masă, peste cărți și manuscrise, ghemui paltonul pe un scaun și infundă mâinile în buzunare. Roti o privire plictisită și rosti morocănos:

— Sunt oare mai puternic de cât Calomfir? Sunt pe drumul adevăratei mulțumiri? Sau și eu sunt un învins al societății? Ho, idiotule, se mustră el, rămâi cum ești, că nu poți fi altfel! N'ai nimic de regretat.

Se aruncă pe pat cu brațele sub cap, gândindu-se la ultima observație microscopică.

VLADIMIR NICOARĂ

Scrisoare din Budapesta

Ungaria și Locarno oriental

În discursul său rostit la Debrețin, contele Bethlen a respins categoric ideea unei apropieri față de statele vecine, pe care le-a acuzat că stârpesc minoritatea ungurească, iar în raporturile lor cu Ungaria sunt lipsite de sinceritate. Ministrul președinte maghiar nădăjduște, că aspirațiunile ungarilor pentru revizuirea tratatului dela Trianon vor fi duse la isbândă cu ajutorul Italiei și al Angliei. Până acum nici unul dintre politicienii unguri, sau dintre publiciștii cu influință asupra trebilor țării n'a îndrăsnit să manifeste păreri potrivnice acestei ideologii, preconizată de factori oficiali. Cel ce ar fi făcut-o ar fi fost înfierat ca trădător de patrie (în vechea, dar mai ales în actuala Ungarie acest epitet se distribuia și se distribuie cu o ușurință penibilă) și vândut „călăilor ungarilor“.

Șeful opoziției democrat-naționale din Parlamentul unguresc, Carol Rassay, un bărbat de stat cu simț real și respectat în viața publică, și-a luat sarcina ingrată să scarmene intangibilitatea dogmei lui Bethlen într'o magistrală cuvântare rostită în Cameră, cu prilejul discuției asupra bugetului. Rassay a demonstrat că tratatul de alianță cu Italia poate avea consecințe de riscuri vitale pentru Ungaria. Refăcându-se Rusia și consumându-se actuala stare de tranziție din Germania, care în viitor va juca un rol preponderent în politica Continentului, se vor înjgheba noi constelații, nefavorabile pentru Ungaria. După leaderul opoziției, este o mare greșală că națiunea maghiară se menține de către guvernanți în iluzia că Anglia oficială sprijinește acțiunea revizionistă a lordului Rothermere. Ori, Anglia nu va încuraja nici odată întreprinderi, cari par a primejdui pacea în acest punct al Europei.

Franța vroid să contrabalanseze înrăurirea Italiei expansive asupra Europei centrale, protejează ideia unei federații dunărene, cu condiția să nu fie condusă de Germania. Aci este punctul de comunitate al politicii externe a Ungariei cu a Franței. Dar guvernul maghiar a respins nejustificat concepția aceasta, fără să indice alte drumuri, sau alte mijloace pentru înfăptuirea aspirațiilor finale ale Ungariei. Italia se opune din răspuțeri realizării acestei idei, deoarece în acest caz își pierde porturile adriatice, deci ea nu are nici un interes ca Ungaria, fie mare ca odinioară, fie mai puțin mărită, să trăiască în relațiuni de bună vecinătate cu statele successorale. Rassay ajunge la concluzia că *Ungaria trebuie să trăiască în unitate politică cu blocul consăngenilor ei deslipiți, precum și în comunitate economică și culturală cu popoarele, de care o leagă tradiții seculare în lupte comune*. Ori aceasta se poate realiza printr'o federație dunăreană, sau un bloc economic.

Acēste idei noi și stridente urechilor ungarilor au produs o variată rezonanță în opinia publică ungară și din străinătate. Presa naționalistă a atacat pe frunțașul opoziției, timbrându-l aproape de politician în solda Micei Înțelegeri. Adversarii înțelegerii cu vecinii Ungariei în federația dunăreană spun, că aceasta ar însemna înglobarea națiunei maghiare în Balcani și uciderea mișcării revizioniste. Ungaria ar trebui să renunțe de bună voie la granițele istorice, renunțare egală cu moartea, după care nu mai urmează nici o înviere. Ungaria ar trebui să respingă o astfel de concepție, chiar și în cazul, dacă n'ar fi desmembrată.

Economisții unguri și bărbați cari nu se lasă obsedați de ireidentismul gălăgios examinează noua situație a Ungariei la lumina faptelor pozitive și trag concluzii pline de învățăminte pentru factorii cari conduc destinele acestei țări. Astfel se studiază trecutul politicii economice a statului ungar și se constată defecte fatale, care au contribuit logic la trunchierea Ungariei. Economistul *Cseteny Iosif*, într-o serie de articole publicate în ziarul independent *Pesti Hirlap*, demonstrează că Ungaria nu poate să rămână mult timp în actuala situație de izolare; colaborarea ei economică mai strânsă cu teritoriile deslipite va deveni fapt în viitorul apropiat. Pentru realizarea acestor considerente imperioase, Ungaria trebuie să renunțe la politica economică protecționistă de până acum, care afară de venitul însemnat pentru tezaur, nu reprezintă nici un avantaj de ordin politic extern. Se ridică contra-argumente împotriva acestei concepții, spunându-se că înzădat ar fi deschis Ungaria granițele sale mărfurilor vecinilor, căci statele successorale au urmat o politică economică de izolate programatică. Ungurii însă inaugurând comerțul liber, care firește ar fi reclamat jertfe din partea fiscului, ar fi avut o armă eficace la Șocietatea Națiunilor contra vecinilor lor, prezentându-i ca piedica permanentă a unei apropieri. Ungaria ar fi trebuit să ajungă cel puțin cu unul dintre statele successorale la un acord economic; în acest caz s'ar fi ridicat valoarea Ungariei ca factor economic în aceste plaiuri, unde se va da lupta decisivă între rasa germană și slavă, iar capitalul anglo-american ar

fi operat după indicațiile ungare. Ceeace a făcut „Albina“ pe vremuri, ar fi trebuit să facă marile institute financiare ungare în Transilvania, ele ar fi trebuit să opereze ca și când Ungaria mare n'ar fi desmembrată, sau ca și când s'ar aștepta că se reintregește mâine. Procedând astfel, aceste institute și-ar fi menținut supremația economică-financiară și, sprijinite de capitalul american, ar fi dictat în România atât pe teren economic, cât și politic. O altă mare greșală a săvârșit Ungaria când a sprijinit acțiunea Austriei contra frontului agrar. Ungaria dibuiește căutând idei conducătoare economice și soluționări pentru ele; ori atâta timp, cât ele lipsesc, nu mult folosește cauzei maghiare nici războiul lui Rothermere, nici bunăvoința lui Mussolini...

Consecințele Trianonului

Incepând dela tratativele de pace, în presa indigenă și străină ungară în frunte cu contele Apponyi afirmă că Ungaria a format o unitate ideală economică și că prin trasarea noilor frontiere Ungaria mutilată trebuie să sângereze. Orice calamitate se întâmplă în această țară, Trianonul este de vină. Dacă plouă mai excesiv, dacă este secetă neașteptată, dacă dă faliment o întreprindere, dacă cineva se sinucide, indiferent de cauza de fapt, *Trianonul* este de vină...

Un gazetăr ungar din America, a obținut o serie de declarații dela delegații americani la Conferința de pace. Aceștia au convenit în unanimitate că făuritorii tratatelor au fost călăuziți, afară de considerentele etnografice, în primul rând de necesitățile economice. Astfel a fost acordată României regiunea Satu-Mare—Oradea și Arad care dispune de cale ferată. Acești delegați dau statul ungarilor să încerce să demonstreze lumii, că regiunile deslipite formează o condiție vitală pentru existența economică a Ungariei actuale. Răspunsul îl avem iar dela dl Cseteny, care spune adevăruri crude atotștiitorilor făuritori de doctrine economice. Iată ce zice acest autor:

Unitatea economică ungară este o doctrină falsă. Pusta Ungariei nu s'a contopit niciodată economiceste cu regiunile carpatine, dimpotrivă au servit sistematic ca debarcau Austriei. Prisoșul de produse agricole și de oameni nu s'a strecurat la deal pe văile Mureșului și ale Vag-ului ci spre Austria și America. Deci Trianonul a fost pregătit în realitate cu decenii înainte prin faptul că conducătorii statului maghiar de odinioară au împiedecat crearea firească a legăturilor economice dintre șesul bogat al Ungariei și Ardeal și Ungaria de Nord. Politica mioapă maghiară a creat orașe de funcționari, în loc să încurajeze industria din acele orașe și să fi prevăzut cu fel de fel de articole atât Transilvania, cât și Balcanii. În acest caz, Ungaria ar fi fost mai cu greu desmembrată, ceeace dovedește și pilda Germaniei. Prin urmare Trianonul nu este cauza, ci consecința politicii urmată de decenii din partea centrului față de periferii.

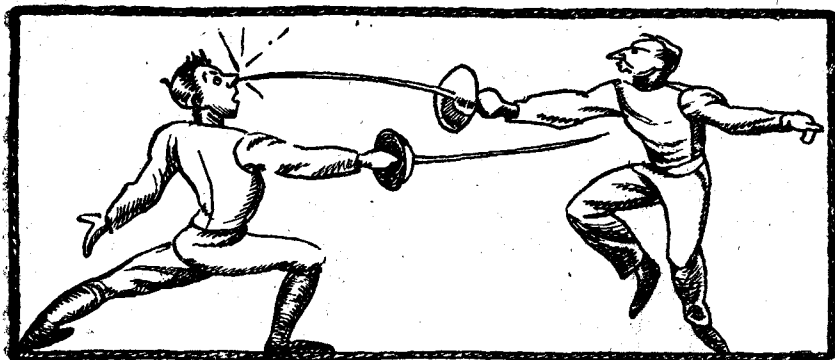
Reparația se poate obține numai prin intensificarea relațiilor economice cu teritoriile deslipite. În primul rând trebuie să se creieze contact comercial cu statele agricole vecine: cu România și cu Ju-

goslavia. Ideia lui Beneş este să înglobeze Ungaria sleită economiceşte în cadrul Micii Înțelegeri și să servească drept coridor între Cehoslovacia și Jugoslavia; ori Ungaria prin tratate comerciale cu România și Jugoslavia, dar cu excluderea Cehoslovaciei, ar ajunge la o expansiune industrială și comercială, care ar fi egală cu o independență ce i-a lipsit de atâtea secole. Prin politica protecționistă, guvernării unguri sprijinesc indirect tendințele lui Beneş. Taxele vamale urcate îndepărtează mai mult regiunile pierdute; adevărat că în schimb ele aduc venituri statului. Găsindu-se mijloace de afirmare a independenței ungare, va urma și învierea ei economică și politică. Acestea le spune Cseteny.

Ungurii trebuie să treacă încă prin multe decepții pentru a ajunge să se gândească rațional și să-și aprecieze situația obiectiv, adaptându-se sentinței istorice, care le-a distribuit un rol redus, croit după însemnătatea ce o au în Europa centrală.

M. B. RUCĂREANU

GAZETA RIMATĂ

Duminica Tomii

*Eu sunt o fire cam ciudată,
Nu-mi place să mă amăgesc;
Decât să fiu trădat odată,
Prefer, ades, să mă 'ndoiesc...
Ziua de ieri, ziua de mâne,
Sunt năluciri, ce se succed,
De-aceea vorba mea rămâne:
— „O fi, dar nu-mi vine să cred!“*

*Aud, că'n scurtă vreme 'n fară
(Nu știu cam pe la câte Mai)
Se va deslănțui, barbară,
O răzmeriță cu alai.
Vestește popa Man din surlă,
Și Honigmanii se reped,
Va fi prăpăd... Fruntașii urlă...
— O fi, dar nu-mi vine să cred!*

*Intotdeauna mi-a fost milă,
De omul trist și amărât,
De visternicul Vintilă,*

Posac, sanchiu, posomorât...
Zadarnic unii vor să-mi spună,
Că înscibilul biped
A râs cândva de-o glumă bună:
— O fi, dar nu-mi vine să cred!

În țara noastră primitoare,
Din Sighet pân' la București,
Bat multe inimi iubitoare,
Cu simțăminte creștinești...
Aleg o mostră din grămadă,
Pe inocentul domn Tancred,
Curat, ca fulgul de zăpadă...
— O fi, dar nu-mi vine să cred!

Citiți ce scrie la gazetă
Amicul nostru Blumenștern,
Cu cât parapon mai regretă,
Că nu-i Ghiulucă la guvern!
Îl și zărește, ca pe sârmă,
Cătare pe velociped,
Cum se apropie de cârmă...
— O fi, dar nu-mi vine să cred!

TOMA NECREDINCIOSUL
— membru în comitetul de o sută —

I N S E M N Ă R I

Cinism sau naivitate? — Acțiunea filomaghiară a lordului Rothermere, zămisliță în redacția marelui ziar englez *Daily Mail*, a fost primită, cum era de așteptat, cu un val de însuflețire la Budapesta. Conducătorii de astăzi ai Ungariei, victime permanente ale unui tulburător romantism politic, s'au grăbit să cânte cele mai răsunătoare osanale la adresa nobilului antreprenor de gazete de la Londra, care, din snobism sau din interes, a îmbrățișat cauza dubioasă a revizuirii tratatului dela Trianon.

Vecinii noștri de peste Tisa, refuzând să facă cea mai mică efort pentru a se pune de acord cu realitatea, se agăț de fiecare fărâcă de speranță, chiar atunci când raza ei de lumină nu e decât o amăgire înșelătoare. Nu numai agitatorii invăpăiași ai pregătirilor de revanșe, dar chiar bărbați politici maghiari așezați la loc de răspundere, cari

ar trebui să se ferească de a umbla după himere, cred că, cu ajutorul hărșilor tipărite de lordul Rothermere în capitala Mării Britanii, sau pe calea articolelor pe care recentul lor protector le tipărește în publicațiile sale, se va putea dărâma opera de dreptate săvârșită, după câteva veacuri de așteptare, pe seama poporului românesc. Ei nu vor să priceapă, că pentru a reface hotarele Ungariei dela 1914, nu e de ajuns ocrotirea, — chiar dezinteresată! — pe care binevoiește să o ofere curtare om politic britanic, ci ar fi nevoie de o prăbușire catastrofală a însuși principiului de naționalitate, care a prezidat la Conferința de pace dela Paris.

Revizuirea tratatelor încheiate în primăvara anului 1919 ar însemna distrugerea cu voință a temelțiilor, pe care s'a așezat noul edificiu politic al Europei de astăzi. Care dintre popoarele, cari

au sângerat pe câmpurile de bătaie în numele unui ideal de dreptate și de libertate, ar putea să accepte cu brațele încrucișate, ruina propriilor lor năzuințe? Până să se îndeplinească prezicerile apocaliptice ale unor profeți ai răului, ca Oswald Spengler sau H. Keyserling, civilizația europeană e datoare să-și apere câștigurile ei esențiale. O răsturnare a ordinii actuale ar putea, cu adevărat, să aducă năruirea totală, pe cari o prevăd heralziul supremației asiatice. Ungaria se bizuie și ea, amăgită de viața unor vânători de originalitate, pe o nouă revărsare a șuvoaielor barbare? N'are decât s'o facă. În orice caz, niciun semn n'o îndreptățește să creadă într-o capitulare a ideilor, pe baza cărorora s'a întocmit, la sfârșitul războiului, harta cea nouă a Continentului.

E de mirare, că lordul Rothermere, plasat în plină frământare a lumii apăsene, ignorează aceste adevăruri elementare, disprețuind solidaritatea de interese, care s'a născut și trăcește în jurul tratatelor de pace. Această neînțelegere a situației l'a determinat să facă unele intervenții cu desăvârșire ridicole, ca aceea întreprinsă pe lângă d. E. Beneș, ministru de externe al Cehoslovaciei, pe care ingeniosul lord l'a pofsit la o întrevedere, pentru a discuta împreună problema restabilirii Ungariei în granițele de altădată... Se înțelege, d. E. Beneș, care e un om serios, a declinat cinstea ce i s'a făcut, și nu s'a dus la întrevedere. Dar noi trebuie să ne întrebăm: cu ce avem de-a face? cu gest cinic sau cu o incalculabilă doză de naivitate?

Misiuni nerealizate — Discuția în jurul procesului de formație a României moderne e departe de a se epuiza. S'ar părea, dimpotrivă, că suntem în plină epocă de revizuire a unor erezii înrădăcinate și de verificare a unor constatări originale, trecând prin flacăra

vie a criticismului întreagă istoria politică și culturală a ultimelor decenii. E o tendință firească de a încheia bilanțul eforturilor îndeplinite de generațiile trecute, pentru creierea unor temeuri noi de viață pe seama neamului nostru. Vechiul antagonism, dintre formele atât de cuprinzătoare ale civilizației românești și conținutul ei de atâtea ori contestat, a luat proporții cu mult mai vaste decât acelea, pe cari i le statornicise analiza rece și severă a școlii junimiste. Problema a câștigat în amploare, iar datele ei au devenit mai complicate. Cu deosebire, se încearcă o caracterizare mai justă a rolului, pe care l'au avut de jucat, în această perioadă de gestațiune a statului român de azi, diferitele curente de gândire și diferitele partidele politice, pe cari le-am judecat, multă vreme, prin prisma strâmtă a unor aprecieri convenționale. E timpul să supunem unui control minuțios o seamă de concluzii, acceptate cu prea multă ușurință și cu prea puțin spirit de discernământ.

În lumina acestor preocupări de istoriografie politică, am văzut formulându-se de curând aspre imputări la adresa partidului liberal, care, părăsind ideologia generoasă a generației dela 1848, a devenit, prin perversitatea de neiertat a structurii sale, o antipatică asociație de interese mercantile, lipsită de credință și stoarsă de ideal. Și, fiindcă aceste învinuiri se legau de anumite preocupări creștinești, totdeauna actuale în preajma Sărbătorilor, am reținut această amară constatare, exprimată de d. Nichifor Crainic: „Din entuziasmul pașoptist, vag și abstract, care, dacă ar fi trăit Nicolae Bălcescu și dacă frații Golești ar fi fost dotați cu o armătură intelectuală care să susțină incomparabila lor inimă de aur, ar fi croit desigur un alt destin vieții românești, din acel entuziasm pașoptist și eroic s'a născut spiritul bancar al lui Eugeniu

Carada tutelat politicește de râvna materialistă a bătrânului Brătianu“.

Această evoluție a partidului liberal ar merita să fie urmărită mai de aproape, descifrându-se pricinile ei și cântărindu-se rezultatele ultime. În niciun caz, însă, analiza necesară nu se cade să se oprească numai la aspectele exterioare. Adevărată acuzație ce se poate aduce, pe bună dreptate, partidului liberal, e aceea — foarte serioasă — de a nu fi răspuns el însăși misiunii ce și-a luat-o. Partidul liberal trebuia să abandoneze frazeologia însuflețită — dar cam goală de sens politic — dela 1848. Nu putea să rămână la proclamațiile lui Eliade-Rădulescu și la articolele lui C. A. Rosetti. După adolescența romantică, firesc era să urmeze maturitatea impregnată de realitate. Marii visători sunt, de obicei, predecesorii marilor înfăptuitori. Partidului liberal îi revenea sarcina de a prezida la alcătuirea burgheziei autohtone românești, pe care, fără îndoială, partidul conservator al marilor proprietari de pământ nu avea motive deosebite s'o ocrotească. Ei bine, dincolo de orice considerații idealiste, întrebarea rămâne aceasta: a realizat partidul liberal datoria propriei sale existente?

S'ar putea dovedi oricând, cu triste exemple de actualitate, că răspunsul e negativ. Iată cecace nu se poate ierta. Partidul liberal a crescut, s'a lăfit, a prins rădăcini, a adăpostit multe apetituri subțirale, dar n'a rodit cecace și s'a cerut să rodească. Îmbătrânește, fără să fi fecundat. Va reuși să răscumpere de acum înainte vremea pierdută în zadar? Iată o chestiune, care, mărturisim sincer, nu ne pasionează deocamdată.

Greșeli, cari se răzbună. — Arătam altădată, deși oamenii dlui Al. Lapadatu au căutat să suprimă constatările, că procedeele guvernului dau semne de cea mai evidentă descompunere. Cu

deosebire, despre o chestie, care a format obiectul unei vii agitații cu prilejul discutării unei legi recente, ni se interzice să vorbim. În alte părți, unde ministrul Cultelor e mai puțin acasă, lucrurile s'au spus pe șleau. Dela Sibiu și dela Blaj anatelemele curg îndreptățite. E numai unul din aspectele descompunerii, în această forță diversă, care atacă în unison greșeli grave, rezultate din lipsa de orientare a guvernului de azi. Foaia oficială a Blajului, serbătorind un succes, nu uită să șintuiască pe „Iuda“ ortodoxă, cu cea mai crudă necruțare. Cealaltă foaie oficială a Sibiului atacă din plin desorientata politică a moștenitorilor lui Ion Brătianu.

E un spectacol foarte instructiv acest duel. De la Blaj vin confirmări de antipatie, cari se alimentează viu din nemulțumirile trecutului și desgustul prezentului. Actul de cedare, care s'a făcut recent, n'a modificat nimic în această stare de spirit, deplin justificată și a fost interpretat just ca o dovadă de slăbiciune lașă. De la Sibiu se aruncă amenințările. Ani de zile s'a slujit de acolo o idee de fraternitate cu adânci înțeleșuri; lovitura a fost dată în inimă simțitoare, a durut tare și strigătul e mai ascuțit.

Greșelile se răzbună și fac rotogol de izolare în jurul epigonilor unui bărbat de stat prea curând dispărut.

Asemănări ridicole. — Am scos la iveală, și mai multe rânduri, relele urmări ale lipsei de orientare, pe care o dovedesc unii din intelectualii vechiului Regat în cecace privește problemele speciale ale Ardealului. Această insuficiență regretabilă a fost, și din păcate mai este încă, izvorul unor nenumărate greșeli de guvernare. Conducătorii partidului liberal, lipsiți cu totul de colaborarea elementului localnic în provinciile alipite, au transformat nepriceperea de care vorbim, într'o adevărată primejdie pentru unitatea noastră națională.

Fenomenul se observă însă și într'o altă tabără politică de dincolo de Predeal, unde defectul se maschează printr'o insuflăre factice față de unii fruntași ardeleni, cari prin nicio faptă a vieții lor nu au arătat, că sunt destinați să joace, pe suprafața României-întregite, rolul unui așteptat Mesia. Exagerarea e tot atât de primejdioasă ca și ignoranța. Nimic nu descurtează mai sigur decât o iluzie, care se sparge în aer ca o bășică de săpun. Și încă; amăgirea sinceră mai reușește să găsească o scuză. Dar ce să zicem, despre acele cugete culturale, cari merg cu bună știință pe calea minciunii, răspândind eroarea mai departe cu o seninătate prefăcută, pe care, deobicei, n'o înfățișează decât naivitatea?

Ce să zicem, despre articolul publicat în ziarul *Patria* de d. Mihail Rallea, tânărul profesor dela Universitatea din Iași, care, proaspăt înscris în partidul național-tărănist, pentru a fi pe placul șefului, îl proclamă pe d. Iuliu Maniu (vă rog să vă țineți răsuflarea) îl proclamă pe d. Iuliu Maniu un al doilea Gheorghe Lazăr!? Comparația ne-ar stârni, pur și simplu, o nepotolită veselie, — și am lăsa, dezarmați, condeiul jos, — dacă n'ar fi vorba de unul din criticii cei mai talentați ai generații noi, căruia nu i-au rămas necunoscute, desigur, nici etapele renașterii noastre culturale în veacul trecut, nici contribuția, pe acest tărâm, a contemporanilor. D. Mihail Rallea a întreprins, pare-mi-se, oarecari cercetări personale în domeniul valorilor spirituale, și pe urma lor nimeni nu se aștepta la asemenea confuzii.

Ce trăsătură comună s'ar putea descoperi, între marele învățător plecat din Avrig, fanatic apostol al cărții românești, și îndemănatul pertrăctor dela Bădăcini, înfășurat în glacialul său dispreț față de cerebralitate? Gheorghe Lazăr era mistuit, până în cea mai tainică fibră a

finței lui, de nepotolita pasiune e activității creatoare. D. Iuliu Maniu e un meșter al atitudinilor sterile, un practicant incurabil al negățiunii. Cel dintâi a fost un profet al unității naționale. În cel-dealdoilea, se frământă toți strigoiile hotarelor dărămate. Numai ideia de a încerca o paralelă între luminoasa figură a precursorului și pâlpăirea anemică a epigonului ni se pare jignitoare. Fostul presedinte al Consiliului dirigent, cu toate expozeurile sale, pe care le aplaudă frenetic d. D. R. Ioanițescu, și cu cele cincisecizeci articole insipide de gazetă, pe care le-a scris în decursul unei existențe de aproape șaizeci de ani, nu va intra, suntem siguri, în nicio antologie. Nu-l va pomeni nicio istorie a civilizației românești. În domeniul ideilor, d. Iuliu Maniu e cu totul absent, iar zero n'a fost înregistrat niciodată de posteritate...

Iși inchipuie d. Mihail Rallea, că va împlini, cu articolul din *Patria*, golul pe care îl reprezintă, realmente, pentru cultura acestui neam, președintele partidului național-tărănesc? Un al doilea Gheorghe Lazăr? Acest polițian de provincie, atât de prudent și atât de calculat, în sarcina căruia nimeni n'are curajul să pună măcar un singur act de cugetare, un singur moment de generozitate sufletească?

Să râdem sau să ridicăm, indiferenți, din umere?

La Geneva! — Cititorii de gazete din România s'au obișnuit demult cu gândul, că cele mai năstrușnice interviuri politice aparțin, în orice împrejurare, dlui dr. Alex. Vaida. Fostul medic dela Karlsbad are o rețetă sigură, al cărei secret îi aparține, de a alterna declarațiile importante cu familiarități humoristice. Multe din destăinuirile sale au făcut furori. Unele formule, pe care le-a lansat în momente grele, au realizat înconjurul provinciilor locuite de români. Vă aduceți aminte, credem, de pove-

tea cu nămețoica dela Berlin? N'ăți uitat vorba aceea mare: Ardealul pentru ardeleni? Una veselă, alta serioasă. O agreabilă variație...

Ieșirea dlui dr. Alex. Vaida, de data aceasta, e mai mult decât gravă; e de-a dreptul alarmantă! Impetuosul bărbat de stat zice următoarele: — „Pe minoritari îi scutește și i-a salvat Geneva de urgia liberală. Noi să mai încercăm cu Alba-Iulia. Dacă nu ne va ajuta, atunci să ne desmetecim de iluzia că am fi națiune dominantă. Să ne resemnăm, și reduși la rolul și situația de minoritari, să ne aducem aminte că a salva existența țării e o datorie supremă, fie chiar cu ajutorul Genevei!”

Lucru foarte lămurit. Partidul național-fărănist a încercat până acum toate mijloacele pentru a veni la guvern. I-a mai rămas o singură armă: adunarea dela Alba-Iulia. Dacă nici aceasta nu va reuși, va reclama la Societatea Națiunilor, care ne va trimite, probabil, în fața unui tribunal de arbitraj, în fața căruia d. Iuliu Maniu își va legitima drepturile sale de viitor președinte al Consiliului în România.

Frumoasă perspectivă! N'a fost de ajuns procesul optanților expropriați în Ardeal; ne așteaptă un alt proces, mai teribil, al... optanților după putere, din București! N'avem ce zice, d. dr. Alex. Vaida a avut o clipă de inspirație fericită. — „Pe minoritari îi scutește Geneva de urgia liberală. Să ne declarăm și noi minoritari.” E simplu, ca oul lui Columb... Nu ne-ar uimi, dacă fostul prim-ministru dela 1919 ar descoperi într'o zi și America!

Gospodărie comunală minoritară. — Revenim, din când în când, asupra unui subiect cu care ne-am familiarizat. E vorba de gospodăria comunală minoritară a orașelor din Ardeal. Nu mai e nevoie să reamintim părerea noastră în această privință. Dar nu ne putem ab-

ține să nu relevăm câteva pildă, care justifică pe deplin convingerile noastre.

Ultima întâmplare caracteristică ne vine dela Tg.-Mureș. Cu popularizarea ei s'a însărcinat chiar un deputat guvernamental, d. Emil Dandea, a cărui interpelare a fost publicată, vorbă cu vorbă, în gazeta *Națiunea* din Cluj a dlui Al. Lapedatu. Să vedeți despre ce e vorba. Vechiul consiliu comunal din Tg.-Mureș hotărâse construirea unui nou apeduct care să servească orașului o apă potabilă, înlocuind apeductul actual, construit subt era maghiară, astăzi inutilizabil. În acest scop, fostul consiliu comunal depusese la banca „Albina” o sumă de 11 milioane lei, așteptând rezultatul licitației publicate pentru efectuarea lucrării. Ei bine; nu numai că actualul consiliu comunal din Tg. Mureș, instalat sub regimul liberal după inspirația dlui Tancred Constantin, n'a mai dat curs lucrărilor, dar a ridicat cele 11 milioane și i-a plătit la Budapesta achitând datoriile pescadente, consolidate, și a căror menținere era foarte avantajoasă pentru comună, plătindu-se numai 4¹/₂% interese, inclusiv anuitățile amortizării capitalului, iar alte sume s'au dat în subvenții pentru școlile minoritare și teatrul unguresc.

Sinceritatea dlui Emil Dandea e apreciabilă. Dar se cade să tragem și concluziile necesare din această poveste scurtă, care ilustrează spiritul de gospodărie comunală minoritară, sprijinit în orașele din Ardeal de înțeleapta cărmuire liberală.

Flori din grădina raiului. — Sub acest titlu publică d. Septimiu Popă, harnicul publicist ardelen, o culegere de povestiri despre viața celor mai frumoase figuri femeiești ale creștinismului. E o carte de sănătoasă educație morală pentru femei și fete, care împlinește o foarte utilă misiune azi. Scrisă într'un stil curgător și impregnată de un curat sentiment moral, cartea trebuie să stea la loc de cinste în orice casă creștinească de bun român.